

FARLIGE FORESTILLINGER

- SEKS FILM OM FOLKEDRAB

Fag: Historie, samfundsfag, psykologi, religion, sprogfag, mediefag, biologi, AT
Niveau: Gymnasiet

INDHOLD:

Indledning	2
Rabbit-Proof Fence	4
Bølgen – Die Welle.....	7
Napola – Hitlers elite	10
Jøden og arieren.....	13
Diplomacy - The Responsibility to Protect	15
Slobodan Milosevic – Præsident under anklage	17

Det Danske Filminstitut og Dansk Institut for Internationale Studier © 2009

II
FILM

INDLEDNING

Hvordan kan et menneske slå sin nabo ihjel, fordi han tilhører en anden religion? Hvorfor kan store grupper af mennesker pludselig vende sig mod et mindretal af deres medborgere? Hvordan er det menneskeligt muligt? Spørgsmål som disse er tilbagevendende, når man undersøger forskellige folkedrab.

I alle folkedrab spiller de farlige forestillinger om "de andre" en afgørende rolle: Nazisterne så jøderne som rotter og kræftbylder på det ariske samfund, hutuerne i Rwanda så tutsierne som kakerlakker, og aboriginerne i Australien blev anset for en underlegen race, der var bedst tjent med at forsvinde.

Forestillingerne er alle baseret på forestillinger om gruppens religion, etnicitet, race eller nationalitet som noget farligt eller sygt. Når man fremstiller en gruppe som undermennesker eller skadedyr, har man taget et afgørende skridt i retning af den dehumanisering, som er en del af folkedrabs anatomi. Selv om disse farlige forestillinger ofte er baseret på historiske myter eller pseudovidenskabelig biologi, er de i gerningsmændenes øjne beviset på, at der kun er en eneste løsning på problemet: den totale udslættelse af "de andre".

Fordi disse farlige forestillinger spiller så central en rolle i alle folkedrabsprocesser, er de valgt som det overordnede tema for Auschwitz-dag 2010, som er Danmarks mindededag for Holocaust og andre folkedrab.

I et samarbejde mellem DIIS, Holocaust og folkedrab og Det Danske Filminstitut er der udvalgt seks film, som på hver sin måde lægger op til Auschwitz-dagens tema. De seks film giver forskellige vinkler på temaet "Farlige forestillinger" og kan bruges i undervisning i forskellige folkedrabsproblematikker, både som optakt til årets Auschwitz-dag eller efterfølgende. Til alle filmene er der udarbejdet en særlig lærervejledning til Auschwitz-dag 2010, som giver faglig inspiration til, hvordan og i hvilke fag man kan bruge filmene i undervisningen på ungdomsuddannelserne.

Folkekræftstudier er et forskningsfelt på tværs af fag og discipliner og indeholder bl.a. elementer af historie, samfundsfag, psykologi, religion, sprogfag, mediefag og biologi. Derfor er emner forbundet med folkekræftstudier meget velegnede til tværfaglige samarbejder på ungdomsuddannelserne, i fx store tværfaglige opgaver og AT-forløb. Samtidigt er det også et emne, som de fleste elever finder interessant og som indeholder faglige udfordringer for elever på alle niveauer.

Om filmene

Spillefilm

- "Rabbit-Proof Fence", Australien 2002, Instruktion: Phillip Noyce, 94 min.
- "Bølgen/Die Welle", Tyskland 2008, Instruktion: Dennis Gansel, 101 min.
- "Napola - Hitlers elite", Tyskland 2004, Instruktion: Dennis Gansel, 110 min.

Dokumentarfilm

- "Jøden og arieren", Danmark 1997, Instruktion: Siri Aronsen og Morten Brask, 44 min.
- "Diplomacy – The Responsibility to Protect", Danmark, 2007 Instruktion: Rasmus Dinesen og Boris Bertram, 47 min
- "Slobodan Milosevic – præsident under anklage", Danmark, 2007, Instruktion: Michael Christoffersen, 69 min

Skaf filmene

De tre dokumentarfilm distribueres af Det Danske Filminstitut og kan ses i dvd-kvalitet på www.filmstriben.dk (NB! Kræver abonnement).

De tre spillefilm er udgivet på dvd og kan skaffes i almindelig handel. M.h.t. reglerne omkring visning af film i skolen kan man læse mere på Kulturministeriets hjemmeside: <http://www.infokiosk.dk/sw81194.asp>.

Om undervisningsmaterialet

Det Danske Filminstitut har tidligere udgivet undervisningsmateriale til hver af de seks film. Der er tale om større materialer, som mere grundigt behandler den enkelte film og dens muligheder i undervisningen generelt. Vi anbefaler, at du i din forberedelse benytter dig af begge undervisningsmaterialer. Du kan finde DFIs undervisningsmaterialer på www.dfi.dk/filmiundervisningen. Materialet til "Jøden og arieren" finder du i temapakken "Anden verdenskrig" – de øvrige finder du under materialer til spillefilm – begge dele på www.dfi.dk/filmiskolen.

Om forfatterne

Lærervejledningen er udviklet af Kristian Iversen og Ulla Nedergård Pedersen. Kristian Iversen underviser i historie og samfundsfag på Birkerød Gymnasium. Ulla Nedergård Pedersen er pædagogikumkandidat på Roskilde Gymnasium i samfundsfag og historie.

Begge er cand. scient. soc fra Roskilde Universitet, hvor de sammen skrev specialet "Et glemt folkedrab erindres – fortidsfortolkning, politik og identitet i erindringen af det armenske folkedrab" om politisk brug af historien og kollektiv erindring af det armenske folkedrab. Begge har desuden været tilknyttet DIIS, Holocaust og folkedrab som workshopledere på de årlige temadage for gymnasieelever i forbindelse med Auschwitz-dag og har skrevet artikler til undervisningshjemmesiden www.folkedrab.dk.

Fotocredits

Rabbit-Proof Fence: Miracle Film

Napola – Hitlers elite: Øst for Paradis

Bølgen – Die Welle: Miracle Film

Jøden og arieren: DFI Billed- & Plakatarkivet

Slobodan Milosevic – præsident under anklage: DFI Billed- & Plakatarkivet

Diplomacy – The Responsibility To Protect: Jan Grarup/ DFI Billed- & Plakatarkivet

Redaktion

Ditte Marie Munch-Hansen (DIIS) og Flemming Kaspersen (DFI), december 2009.

Dansk Institut for Internationale Studier, Holocaust og folkedrab: www.folkedrab.dk

Det Danske Filminstitut: www.dfi.dk/filmigymnasiet

RABBIT-PROOF FENCE

Filmen "Rabbit-Proof Fence" handler om den australske racepolitik mod den oprindelige befolkning (aboriginerne) i 1930'ernes Australien. Filmen fortæller den autentiske historie om de tre små "halvblods"-aboriginiske piger, Gracie, Daisy og Molly, der bliver fjernet fra deres mødre og flyttet til en koloni på den anden side af Australien. Her skal de aboriginiske børn opdrages af nonner til den "hvide levevis" i form af engelsk sprog og kristendom, så de senere kan blive giftet bort til hvide mænd. Opdragelsesprojektet ødelægger de kulturelle og biologiske livsbetingelser for den aboriginiske race, idet pigerne ikke må tale deres oprindelige sprog og opfordres til at glemme deres familier.

De tre piger vælger at tage kampen op mod genopdragelsen. De flygter fra kolonien og begiver sig ud på en 2400 km lang vandring til fods – med et langt kaninhegn, der skærer tværs over Australien, som eneste pejlemærke og med politiet i hælene.

"Rabbit-Proof Fence" fortæller en utrolig historie om, hvordan det lykkes tre små piger at krydse Australien til fods. Samtidig beskriver filmen også en ofte underbelyst folkedrabsproblematik: Fjernelsen af den forfulgte gruppes børn og undergravelsen af gruppens sprog, kultur og levevis. De hvide australieres udprægede etnocentrisme udgør, kombineret med deres racehygiejniske tanker, de farlige forestillinger, som får dem til at tro at fjernelse af børnene og opdragelsen til "den hvide levevis" vil "hjælpe" børnene til et bedre liv.

HISTORIE

Filmen vil være et meget velegnet udgangspunkt for et forløb om imperialisme og imperialisterne syn på "de indfødte" med mulighed for at sammenligne forskellige koloniherrers syn på forskellige koloniserede folk.

Et interessant perspektiv i et sådan forløb kan være at belyse den ofte glemte historie om Danmarks rolle som koloniherre i forhold til Grønland. For nylig har der i medierne været opmærksomhed på den danske politik overfor udvalgte grønlandske børn i 1950'erne. Man fjernede de grønlandske børn fra deres forældre og flyttede dem til Danmark for at give et "bedre liv" på danske børnehjem, med dansk sprog, kultur og skole.

Som supplerende stof til denne problematik kan man læse artiklen "Grønlandske børn var forsøgskaniner" i Politiken, 1. sektion s. 3, 9/8 2009, hvor en grønlandsk

kvinde fortæller om sine barndomsoplevelser i dette danske genopdragelsesprojekt. Se også: <http://politiken.dk/indland/article765243.ece>. Se også Tine Brylids bog "I den bedste mening".

Fra flere sider kræves der nu en officiel undskyldning fra den danske regering. Læs Lars Løkke Rasmussens svar på kravet om undskyldninger her: <http://politiken.dk/politik/article771270.ece>

Diskussionsspørgsmål

- **Hvilke sammenligninger kan der drages mellem den australske regerings politik og syn på den oprindelige befolkning, der kommer til udtryk i filmen, og den danske regerings politik og menneskesyn, der kommer til udtryk i artiklen "Grønlandske børn var forsøgskaniner"?**
- **Kan/skal den siddende danske regering undskylde for begivenheder, der blev begået i 1950'erne? Hvorfor? Hvorfor ikke? Find argumenter for og imod.**

SAMFUNDSFAG

I et samfundsfagligt perspektiv kan filmen bruges til at nuancere de forskellige elementer i folkedrabsdefinitionen. Eleverne vil få øjne op for, at folkedrab kan være andet end at slå ihjel (evt. kan filmen vises i uddrag).

Filmene kan tjene som udgangspunkt for at gå i dybden med FN's folkedrabskonvention og diskutere bredden i definitionen og hvordan forbrydelsen i filmen kan klassificeres som folkedrab på baggrund af FN's folkedrabskonvention. Hermed kunne filmen åbne op for samfundsfaglige kernediskussioner.

Som supplerende stof kan FN's folkedrabskonvention læses: <http://www.27-1.dk/sw59500.asp>. En forklarende artikel om det overordnede indhold af folkedrabskonventionen: <http://www.folkedrab.dk/sw50650.asp>.

Diskussionsspørgsmål

- **Hvilke internationale institutioner og konventioner har det internationale samfund oprettet for at forhindre folkedrab og andre brud på menneskerettighederne?**
- **Hvilke sanktionsmuligheder har FN over for brud på folkedrabskonventionen?**
- **Hvordan kan det internationale samfund straffe folkemordere?**

ENGELSK

"Rabbit-Proof Fence" vil være et udmærket element i et forløb om det britiske imperium eller den anglofone verden. I filmen bærer de hvide australieres retorik tydeligt præg af det paternalistiske syn på den oprindelige befolkning, som er koncentreret i Kiplings digt "White Man's Burden" fra 1899. Der findes et omfattende billedmateriale, der kan inddrages som supplerende materiale (kan findes ved en billedsøgning i google, eksempelvis ved at skrive "white man's burden").

Materialet er velegnet til at styrke det visuelle element i undervisningen, og problematikken er så enkel og tydelig, at eleverne let kan få greb om den. Emnet kan provokere og vække en forargelse hos eleverne, som man kan bygge mange interessante diskussioner på.

TVÆRFAGLIGT

Der vil også være mulighed for tværfagligt samarbejde med biologi og historie, hvor man kunne undersøge de racehygieniske tanker, som lå til grund for fjernelsen af aboriginernes børn og som i 30'erne blev betragtet som normalvidenskab.

Diskussionsspørgsmål

- **Hvilket menneskesyn var udgangspunkt for briternes imperialisme?**
- **Hvordan fremstilles imperialismen i samtidens litteratur og kunst? Hvordan fremstilles den i samtidens og nutidens kunst og litteratur? Kig fx. På, hvordan de indfødte beskrives og hvordan imperialisterne opfatter deres egen rolle i forhold til de indfødte folk.**
- **Hvordan præger arven fra den britiske imperialisme de tidligere kolonilande i dag?**

BØLGEN – DIE WELLE

Den yngre gymnasielærer Rainer Wenger er sat til at skulle undervise sin gymnasieklasse i *autokrati* i en projektuge i samfundsfag. Den karismatiske lærer er tidligere besætter og vil hellere undervise i anarki, men han påtager sig alligevel modvilligt opgaven. Wenger beslutter sig for at lave et socialt eksperiment i klassen. Han vil undersøge, om en tysk gymnasieklasse i løbet af kort tid vil kunne agere lydige borgere i et autoritært samfund.

Wenger lægger ud med at fortælle sine elever, at projektugen vil være et eksperiment i at opbygge en autoritær stat. Det er frivilligt for dem at deltage, og kun få siger fra. Med elevernes hjælp får han opbygget et minisamfund, hvor han forlanger lydighed, disciplin, ranke rygge og uniform. Til gengæld tilbyder han eleverne sammenhold og noget at tro på. Eksperimentet eskalerer og tager en drejning, som den unge lærer ikke forventer og som gør, at han er ude af stand til at kontrollere situationen.

”Die Welle” er relevant for temaet for Auschwitz-dag ”Farlige forestillinger”, fordi den handler om forholdet imellem individuel dømmekraft og en gruppeidentitet, hvor man ser sig selv som bedre end alle andre. ”Die Welle” bygger på den autentiske historie om den amerikanske gymnasielærer Ron Jones, der i 1967 fik sin klasse i historie til på en uge at gå fra at være demokratisk indstillet til at være autoritære og lydige. På det overordnede plan sætter ”Die Welle” spørgsmålstejn ved den bekvemme forestilling om, at aktørerne i et folkedrab er særligt onde mennesker. Filmen lægger op til diskussionen om, hvorvidt de fleste mennesker under de rette socialisationsprocesser og de rette krav om blind lydighed er i stand til at gå på kompromis med deres egen menneskelighed for at leve op til gruppens krav om konformitet.

SAMFUNDSFAG

Filmen er relevant som led i et sociologisk tema, der handler om socialisation, identitetsdannelse og gruppedynamikker. Desuden kan filmen lægge op til metodiske diskussioner om lødigheden i sociale eksperimenter.

Diskussionsspørgsmål

- **Er filmen realistisk, den korte indoktrinerings- og betragtnings- og lærings- og undervisnings- og opdragelses- og oplysningstid af eleverne taget i betragtning?**
- **Sammenlign filmen med Stanley Milgrams forsøg fra 1961 om "lydighedens dilemma". Er der ligheder/forskelle? (se henvisninger nedenfor)**
- **Kan et eksperiment i et klasserum over en uge forklare mekanismer, der ledte frem til nazismen i Tyskland? (metodediskussion)**

Stanley Milgram er en amerikansk socialpsykolog, der i 1961 foretog et kontroversielt forsøg om lydighed overfor autoriteter. En forsøgsperson tror, han er med i et læringseksperiment. Forsøgspersonen skal give en person stød, hvis de svarer forkert på hukommelsesspørgsmål. En læge står ved siden af og presser forsøgspersonen til at fortsætte. Eksperimentet undersøger, hvor langt almindelige mennesker under indflydelse af en autoritet vil gå i at påføre andre smerter.

Forsøget er blevet gentaget flere gange siden 1961. I en engelsk dokumentarfilm fra 2008 gentages forsøget fra 1961:

<http://www.youtube.com/watch?v=BcvSNg0HZwk>

<http://www.youtube.com/watch?v=lzTuz0mNlwU&NR=1>

<http://www.youtube.com/watch?v=CmFCoo-cU3Y&NR=1>

Desuden er forsøget genskabt i Poul Martinsens klassiske danske dokumentarfilm "Lydighedens dilemma" (1978). Se fx klip på www.dr.dk/bonanza.

HISTORIE

"Die Welle" kan bruges i historie som led i en aktuell debat om, hvorvidt folkekræb vil kunne finde sted i en moderne europæisk stat. Historiefaget skal indeholde et aktualitetsmoment, og filmen kan derfor fungere som afslutning på et forløb om nazismen og derved få eleverne til at overveje og diskutere, om folkekræb en dag ville kunne ske i en verden tæt på deres egen.

Diskussionsspørgsmål

- **Er en skoleklasse i dag lige så påvirkelige som i 1967? Eller er der strukturer i samfundet, der har forandret præmissen for forsøget?**
- **Hvilke forskellige/ligheder er der mellem Hitlers nazisme og den tyske gymnasielæreres ageren i klassen?**

"The Third Wave" (1967) – Det oprindelige eksperiment

I 1967 spurgte en elev den amerikanske historielærer Ron Jones, hvorfor "den almindelige tysker" ikke gik imod racehadet mod jøderne. Et spørgsmål, der ledte til eksperimentet, som filmen "Die Welle" bygger på. Læs artiklen om eksperimentet af Ron Jones fra 1972 (engelsk):

<http://web.archive.org/web/20080211081934/http://www.vaniercollege.qc.ca/Auxiliary/psychology/frank/thirdwave.html>

Eksperimentet blev i 1981 til tv-film "The Wave". Du kan se den gamle version af "The Wave" på fx YouTube (søg på "The Wave - part 1" og "The Wave - part 2").

PSYKOLOGI

Filmens relevans i psykologi ligger i undersøgelsen af gruppemekanismer og mennesket som et resultat heraf. Man kan bl.a. inddrage den svejtsiske psykolog Alice Miller, der forklarer gerningsmændenes ageren i folkekræb med autoritær opdragelse. Som modsætning til Millers position kan man inddrage grundlæggeren af den eksistentielle psykologi, Viktor Frankel, der mener, at mennesker altid har en mulighed for at sige fra.

Alice Miller er en polsk født psykolog, der med udgangspunkt i studier i massemanders barndom har udviklet teorien om, at forklaringen på massemandere og folkekræbsaktørers ageren ligger i deres forældres autoritære opdragelse. Alice

Miller formulerer en psykologisk teori om gerningsmændenes handlinger i et folkedrab, der står i modsætning til en religiøs, ideologisk eller socioøkonomisk forklaring på gerningsmændenes mentalitet: <http://www.alice-miller.com> (Alice Millers engelske hjemmeside, tryk på "articles" og find artiklen "The Wellsprings of Horror in the Cradle" i menuen ude til højre)

TYSK

I tysk vil filmen kunne bruges til at give danske unge et indblik i en tysk ungdomskultur, som danske gymnasie studerende vil kunne genkende fra deres egen gymnasievirkelighed. Filmen giver endvidere et indblik i, hvordan unge tyske elever taler med slang og amerikanske låneord.

Se desuden et særligt udviklet undervisningsforløb til tysk om nazistisk identitet og Hitlerjugend, hvor "Die Welle" også inddrages:
<http://www.folkedrab.dk/sw81415.asp>

NAPOLA – HITLERS ELITE

Berlin 1942: Arbejderdrengen Friedrich optages på den nazistiske elitekostskole Napola (Nationalpolitische Lehranstalt), hvor fremtidens SS'ere bliver uddannet. Han ser det som sin store chance for at få en højere uddannelse og for at kunne dyrke sit talent for boksning.

Med sit ariske udseende og sin stærke bokserfysik passer Friedrich tilsyneladende perfekt ind i det nazistiske fællesskab, som er baseret på principper om disciplin, styrke og racerenhed. Friedrichs gode ven Albrecht, der er en mere følsom type, passer derimod ikke ind i skolens militante fællesskab, hvilket i sidste ende presser ham til selvmord. Filmen handler om den splittelse, som Friedrich føler mellem sin loyalitet overfor det nazistiske skolesystems værdisæt og sit personlige venskab med Albrecht.

Napola giver et interessant og anderledes indblik i Auschwitz-dagens tema for 2010, "Farlige forestillinger": Filmens fokus er ikke på nazisternes forestillinger om "de andre", jøderne, men derimod på "os", det ariske folkefællesskab. Napola giver et indblik i, hvordan eleverne socialiseres ind i den nazistiske ideologi og identitet gennem et militariseret skolesystem. Filmen viser samtidig, hvordan elevernes individualitet nedbrydes og genopbygges efter nazistisk model, samt hvilke menneskelige ofre denne proces kræver.

SAMFUNDSFAG OG HISTORIE

Filmen kan bruges som indgangsvinkel til at arbejde med socialisation, socialdarwinisme, identitetsdannelse og gruppedynamikker (samfundsfag) og til et forløb om nazismen og 2. Verdenskrig eller til mere generelle forløb om eksempelvis ideologier eller totalitarisme (historie).

Som supplerende stof hertil kan Gregory Stantons "Folkedrabs otte stadier" fra 1998 inddrages. Stantons tekst er en kernetekst inden for feltet folkedrabsstudier, der giver en generel karakteristik af otte stadier i folkedrabsprocesser. Teksten er relativt kort og henvendt direkte til elever, og den indeholder masser af potentiale for strukturering af analyser af folkedrabsprocesser samt komparative studier af forskellige folkedrab. Læs artiklen her: <http://www.folkedrab.dk/sw50660.asp>

Diskussionsspørgsmål

- **Hvordan socialiseres man til at blive gerningsmand? I denne diskussion kan man sammenholde socialisationen og disciplineringen på Napola-skolen med teoretiske beskrivelser af negative gruppedynamikker eller historiske beretninger fra gerningsmænd. Find evt. inspiration i temaartiklerne om gerningsmænd her: <http://www.folkedrab.dk/sw53501.asp>**
- **Er Stantons otte stadier af folkedrab beskrivende for alle kendte folkedrab? Hvis ja, hvilke muligheder har vi som internationalt samfund for at forhindre folkedrab i fremtiden, nu hvor vi kan genkende processen?**

Se desuden et særligt udviklet undervisningsforløb til samfundsfag, der lægger op til gruppe- og projektarbejde med en komparativ tilgang og Stantons tese som udgangspunkt: <http://www.folkedrab.dk/sw81415.asp>

FILOSOFI OG RELIGION

Filmen kan bruges som udgangspunkt for etiske diskussioner af, hvordan individet kan vinde små etiske sejre mod en umenneskelig overmagt, også selv om det kan koste dem livet.

Som supplerende stof til dette emne kan man bruge den jødiske Holocaust-overlever Primo Levis bog "Hvis dette er et menneske" fra 1947. Her beretter Levi om kampen for at bevare sin menneskelighed midt i de umenneskelige betingelser i Auschwitz. Denne beretning kan inddrages i en diskussion af, hvorvidt Albretchts selvmord i filmen er udtryk for nederlag eller en etisk og personlig sejr.

Diskussionsspørgsmål

- **Hvilke muligheder har det enkelte individ for at gøre oprør mod et undertrykkende system?**
- **Kan man redde sin menneskelighed, selvom man mister livet?**

AT-FORLØB

Filmen vil også være oplagt til et tværfagligt AT-forløb om kropsæstetik og propaganda, hvor fagene historie, idræt, dansk eller samfundsfag kunne tænkes at indgå. I sådan et forløb kan man arbejde med sammenhængene mellem kropsidealer og politiske ideologier og med hvordan nazismen brugte kropslig sundhed og sport til politisk propaganda, hvilket kom særligt til udtryk ved OL i Berlin i 1936.

Som supplerende stof til dette emne kan man i klassen se Leni Riefenstahls "Viljens triumf" fra 1935. Denne ikoniske film om NSDAP's 6. rigssamling af Hitlers chefinstruktør er nok verdens mest kendte og æstetiserede politiske propagandafilm. Filmen indeholder både lange klip af nazistiske taler og montager af festligheder og sociale arrangementer i forbindelse med rigssamlingen, der er særlig relevante til at illustrere nazismens æstetik og ideale fællesskabsforestillinger. Som alternativ til at vise hele filmen kan man bruge kortere klip eller stillbilleder fra den.

Se et langt uddrag af "Viljens triumf" her: <http://www.youtube.com/watch?v=GcFuHGHfYwE>

Hvis man er særligt interesseret i Riefenstahl og nazistisk æstetik kan man også se hendes film "Olympia" fra 1938 om OL i Berlin i 1936. Der er også uddrag fra filmen i dokumentarfilmen "Jøden og arieren" – se nedenfor.

Som udgangspunkt for diskussioner af sammenhængen mellem sport og politik kan man læse artiklen "Dansk idræt i hagekorsets skygge", der handler om Dansk Idrætsforbunds tætte samarbejde med Tyskland under besættelsen: <http://www.folkedrab.dk/sw81744.asp>.

Diskussionsspørgsmål

- **Kan man holde idræt og politik adskilt? Hvad er argumenterne for og imod? Hvad er i det hele taget sammenhængen imellem politik og idræt? I denne diskussion kan der inddrages både eksempler fra 2. Verdenskrig, de vestlige landes OL-boykot af OL i Moskva i 1980 samt boykot-diskussionen i forbindelse med OL i Beijing 2008.**
- **Var DIF's samarbejde med Tyskland under besættelsen udtryk for fejhed, nazisympatier eller pragmatisme? Her har eleverne mulighed for at undersøge og vurdere datidens handlemuligheder og argumentation. Det vil også være muligt at drage generelle paralleller til Danmarks samarbejdspolitik og eftertidens kritik af den, eksempelvis som den er blevet fremført af tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen. Læs bl.a. Anders Foghs tale i Mindelunden i maj 2005: <http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/77744:Danmark--Statsministerens-tale-i-Mindelunden?all=1>**

JØDEN OG ARIEREN

Dokumentarfilmen "Jøden og arieren" undersøger, hvordan de altafgørende farlige forestillinger i den nazistiske ideologi, forestillingen om det ariske herrefolk og forestillingen om den jødiske race som degenereret og illoyal blev spredt til den almindelige tyske befolkning gennem filmpropaganda.

Dokumentaren viser klip fra Leni Riefenstahls film "Viljens Triumf" og "Olympia", og giver derved et godt indblik i nazismens idealforestilling om det ariske folk. Gennem klip fra filmene "Jøden Süß" og "Den evige jøde" viser dokumentaren nazismens stereotype fremstillinger af jøder. Filmen giver altså en god introduktion til de allermost kendte farlige forestillinger og stereotyper i nazismen og er derfor central i forhold til temaet for Auschwitz-dag 2010.

MEDIEFAG OG DANSK

Filmen har fokus på nazismens brug af film- og billedpropaganda til skabelsen og udbredelsen af det stereotype modsætningsforhold mellem tyskerne og jøderne. Da filmen viser klip fra nogle af de mest ikoniske nazistiske propagandafilme, vil det være oplagt at se nogle af disse film i deres fulde længde. Man kan udvælge en af filmene, der illustrerer det ariske ideal, fx "Olympia", og sætte den i relation til en af de film, der illustrerer nazismens forestilling om jøderne, fx "Den evige jøde". De to film står i skærende kontrast til hinanden og giver dermed et tydeligt indblik i nazismens forestillinger om "dem og os". Samtidig får eleverne indblik i, hvordan film blev brugt som et særdeles effektivt propagandaværktøj af nazisterne.

Efter at eleverne har foretaget deres egen analyse af filmene, kunne man så vise "Jøden og arieren" for at supplere elevernes konklusioner med eksperternes udtalelser i dokumentaren.

Læs mere om nazistisk propaganda her: <http://www.folkedrab.dk/sw66459.asp>. Se evt. også bogen "Jøden og arieren i den nazistiske filmpropaganda" af Morten Brask (den ene af dokumentarfilmens instruktører).

Diskussionsspørgsmål

- **Hvilke filmiske virkemidler bruges i de udvalgte propagandafilme? Kig fx på klipping, kameravinkler, underlægningsmusik og lysætning.**

- **Hvilken rolle spiller medierne i udbredelse af propaganda og farlige forestillinger i forbindelse med folkekrig?**

HISTORIE OG SAMFUNDSFAG

I både samfundsfag og historie kan man bruge denne dokumentarfilm i et forløb om totalitære regimer, fjendebilleder, sociale gruppedynamikker og folkekrigs mekanismer. Filmen kan fungere som en velegnet indledning til et sådan tematisk forløb, da den forklarer nazismens raceideologi på et meget grundlæggende og introducerende niveau.

Fordi farlige forestillinger og stereotyper er så central en del af alle folkekrigsprocesser, vil det være oplagt at sammenligne nazisternes fjendebilleder med fjendebilleder, der blev skabt i forbindelse med andre folkekrige.

Læs fx om, hvilken rolle medierne spillede i forhold til at udbrede farlige forestillinger i forbindelse med folkekrigen i Rwanda:

<http://www.folkekrig.dk/sw52318.asp>

Som teoretisk ramme for en sammenligning af de to cases er Gregory Stantons tese om folkekrigsprocessens otte generelle stadier meget velegnet. Læs artiklen her: <http://www.folkekrig.dk/sw50660.asp>.

Denne problemstilling kan også danne grundlag for nogle spændende studieretningsprojekter. Se desuden et særligt udviklet undervisningsforløb til samfundsfag, der lægger op til gruppe- og projektarbejde med en komparativ tilgang og Stantons tese som udgangspunkt:

<http://www.folkekrig.dk/sw81415.asp>

Diskussionsspørgsmål

- **Er farlige forestillinger og stereotyper nødvendige for at et folkekrig kan finde sted?**
- **Hvilke forskelle og ligheder er der mellem de forskellige former for farlige forestillinger, som man ser i forbindelse med forskellige folkekrige?**

BIOLOGI

I biologi kan det være interessant at se nærmere på den nazistiske raceideologi (evt. i samarbejde med historie). Her kan man undersøge, hvordan nazismen brugte elementer fra biologien og en fordrejet darwinisme til at understøtte den nazistiske partis ideologi.

Læs mere om nazistisk raceideologi her: <http://www.folkekrig.dk/sw51405.asp>.

Denne problemstilling kunne også danne grundlag for nogle spændende studieretningsprojekter med kombinationen biologi og historie. Se et særligt udviklet forslag til et AT-projekt med biologi og historie med fokus på racehygiejne, darwinisme og farlige forestillinger: <http://www.folkekrig.dk/sw81415.asp>

Diskussionsspørgsmål

- **Hvordan blev biologien brugt som videnskab til at underbygge den nazistiske ideologi?**
- **I 30'erne blev racelære og racehygiejniske tanker betragtet som god biologisk videnskab, også af ikke-nazistiske forskere – og også i Danmark. Hvorfor afviser biologer i dag disse tanker?**

DIPLOMACY - THE RESPONSIBILITY TO PROTECT

Året er 2006. I Darfur i Sudan tvinges tusinder af sorte bønder på flugt fra bevæbnede sudanesiske militser. USA kalder forbrydelserne for "folkedrab" og tidligere generalsekretær i FN Kofi Annan kalder situationen for "verdens værste humanitære katastrofe". Nu skal FN endelig vise, at individets rettigheder går forud for statens ret til at bestemme over egne borgere. Erklæringen "Responsibility to protect" fra 2005 handlede netop om det internationale samfunds pligt til at stoppe forbrydelser mod menneskeheden og folkedrab.

Danmark er i juli 2006 formand for FN'S Sikkerhedsråd, og dokumentarfilmen "Diplomacy" giver et indblik i det vanskelige diplomatiske spil, som Danmark navigerer i med henblik på at få handling bag "Responsibility to protect"-erklæringen. Den danske FN-ambassadør Ellen Magrethe Løj skal på en måned overbevise et Kina med olieinteresser i Sudan, et Rusland med våbeneksport til Sudan og et USA dybt involveret i en upopulær, dyr krig i Irak om at efterleve FN-erklæringen. En opgave, der viser sig at være alt andet end nem.

"Diplomacy" er interessant i forbindelse med årets tema for Auschwitz-dag 2010, "Farlige forestillinger", fordi den giver et indblik i, hvordan de modstridende interesser i FN's sikkerhedsråd gør det meget vanskeligt at gribe til handling på internationalt plan, når et folkedrab er i gang, og når de farlige forestillinger dermed er nået til et stadie, hvor en minoritet er i fare for at blive udryddet.

SAMFUNDSFAG

Filmen kan i samfundsfag bruges som led i et tematisk forløb om folkedrab, hvor fokus er på *international politik*. Filmen giver en personlig og case-orienteret indfaldsvinkel til at arbejde med begreber som humanitær intervention, realisme vs. idealisme, suverænitæt vs. menneskerettigheder og realpolitik vs. idealpolitik.

Diskussionsspørgsmål

- **Undersøg bevæggrunden for "responsibility to protect" på hjemmesiderne: på dansk: <http://www.djoef.dk/Udgivelser/Samfundsoekonomen/artikelarkivet.aspx> (find artiklen "Darfurkonflikten" under "Samfundsoekonomen" nr. 5, 2007) og på engelsk: <http://www.responsibilitytoprotect.org/> (tryk på "About RtoP" i menuen til højre).**
- **Hvilke problemer er der ifølge filmen med at efterleve "responsibility to protect"?**

- **Kan du på baggrund af filmen argumentere for, om der i verden hersker orden (den idealistiske skole) eller anarki (den realistiske skole)?**
- **Hvorfor er især Kina og Rusland modvillige overfor at iværksætte en humanitær intervention et sted som Darfur, hvor der begås forbrydelser mod menneskeheden og krænkelse af menneskerettighederne?**
- **Hvilken rolle spiller energiressourcer i sagen om Darfur?**
- **Hvorfor besluttede FN i 2007 at sende fredsbevarende styrker til Darfur? Er der fred i dag? (hør evt. følgende radiomontage, der stiller spørgsmålstejn ved freden i dag:
<http://www.dr.dk/P1/P1Morgen/Udsendelser/2009/09/02/100954.htm>)**

Rollespil

Eleverne kan evt. medvirke i et rollespil, hvor forskellige grupper agerer forskellige aktører i sikkerhedsrådet. Rollerne kunne være: Danmark, Kina, USA, og den sudanesiske regering. Grupperne skal først lave research og sætte sig ind i staternes interesser og derefter forhandle overfor Sikkerhedsrådet.

HISTORIE

Filmen kan bruges som led i et tematisk forløb om menneskerettigheder. "Responsibility to protect"-erklæringen markerer et nybrud i den internationale orden. Nybruddet består i, at resolutionen stiller menneskerettigheder overfor staternes suverænitet. Ligeledes kan filmen bruges i et komparativt folkedrabsforløb, hvor eleverne undersøger FN's handlen ved forskellige folkedrab, herunder Darfur.

Diskussionsspørgsmål

- **Hvilke økonomiske, politiske og sociale omstændigheder har ført til folkedrabet i Darfur? Tag udgangspunkt i artiklen her:
<http://www.folkedrab.dk/sw50595.asp>**
- **Undersøg hvordan det internationale samfund forholdt sig til folkedrabene i Cambodja, Bosnien og Rwanda. Hvilke ligheder/forskelle er der? Læs om folkedrabene på [folkedrab.dk](http://www.folkedrab.dk).**
- **Under folkedrabet i Rwanda i 1994 greb det internationale samfund ikke ind. Er "responsibility to protect" et eksempel på, at vi har lært af historien?**

AT-FORLØB

På baggrund af filmen kan man desuden lave et AT-forløb mellem dansk, historie og samfundsfag, hvor man med udgangspunkt i de taler, som Kofi Annan og Sudans præsident holder i dokumentarfilmene, kan diskutere forholdet imellem menneskerettigheder og staters suverænitet.

Diskussionsspørgsmål

- **Hvilke diskurser er i spil hos henholdsvis Kofi Annan og hos Sudans præsident i 2006, Omar al-Bashir?**
- **Undersøg FN's formålsparagraf fra 1945: Hvad er forholdet mellem menneskerettigheder og staternes suverænitet i denne pagt? Se <http://www.unric.org/da/fn-pagten>**
- **Er der elementer i FN-pagten, der støtter henholdsvis Kofi Annans eller al-Bashirs postulater?**

SLOBODAN MILOSEVIC – PRÆSIDENT UNDER ANKLAGE

“En serber ville aldrig slå uskyldige forsvarsløse mennesker ihjel” udtaler den tidligere præsident for Serbien, Slobodan Milosevic. Han sad anklaget for forbrydelser mod menneskeheden ved krigsforbryderdomstolen i Haag. I filmen følger det danske filmhold anklageren og Milosevics rådgivere gennem sagens fire år fra 2002 til 2006, hvor Slobodan Milosevic dør af naturlige årsager, inden dommen bliver afsagt i hans sag.

Filmene giver et interessant indblik i, hvor vanskeligt det er at retsforfølge en statsleder for krigsforbrydelser og folkedrab. Som anklageren Geoffrey Nice udtaler, efterlader selv almindelige kriminelle sig sjældent et skrift, hvori deres forbrydelse står beskrevet. Så gennem fire år forsøger anklageren med skiftende strategier at fastslå, at Slobodan Milosevic var den, der rykkede i trådene og var ansvarlig for folkedrabet i Srebrenica 1995 og de krigsforbrydelser og etniske udrensninger, der foregik i Kroatien i starten af 1990'erne og i Kosovo i slutningen af 1990'erne.

Filmene er aktuelle i forbindelse med temaet for Auschwitz-dag 2010 "Farlige forestillinger", fordi de giver et indsigtsfuldt billede af den ekstreme serbiske nationalisme, der fuldstændigt styrer den optik, hvorigennem Milosevic, hans rådgiver og familie ser på verden. Et serbisk vidne imod Milosevic bliver i denne optik kategoriseret som en forræder mod sine forældre og sit fædreland, og Milosevic selv er i sin egen selvforståelse et offer, der kun ville beskytte sin nation. Desuden lægger filmene op til en diskussion af, hvilken betydning og indflydelse retsopgøret i Haag har på den aktuelle forsoningsproces på Balkan. Er retsopgøret en måde at komme de farlige forestillinger til livs, eller er det med til at genbekræfte dem?

SAMFUNDSFAG

Filmene kan i samfundsfag bruges i international politik som et eksempel på, hvor vanskeligt det kan være at gennemføre internationale retsprocesser. I denne sammenhæng er det også oplagt at diskutere forholdet imellem de enkelte staters suverænitæt og en international retsorden i form af folkedrabskonventionen, menneskerettigheder osv.

Endvidere belyser filmene det vanskelige forhold mellem national og international ret; Milosevic forsvarede sig bl.a. med, at han ikke ville anerkende den

internationale domstol i Haag. Artikel om retssagen mod Milosevic:
<http://www.folkedrab.dk/sw52465.asp>

Sidst vil man kunne bruge Gregory Stantons tese om de otte forskellige stadier i et folkedrab og særligt analysere filmen i forhold til det sidste stadie: benægtelse. Se Stantons tese: <http://www.folkedrab.dk/sw50660.asp>

Diskussionsspørgsmål

- **Hvilken strategi anlægger hhv. anklageren og Milosevic i retssagen for at bevise skyld/uskyld?**
- **Hvilket forhold er der i filmen mellem national og international ret?**
- **Hvordan vurderer du forholdet mellem den anklagedes retssikkerhed og anklagerens muligheder for at få Milosevic dømt for krigsforbrydelser?**
- **På hvilken måde kommer serbisk nationalisme til udtryk hos Milosevic og hans rådgivere?**
- **Hvilken teoretisk ramme kan man bruge for at forstå den nationalisme, der kommer til udtryk hos Milosevic (Herder, Anthony Smith, Benedict Andersson mv.)?**
- **Hvem skal drages til ansvar for forbrydelser begået i en stat? De politiske ledere? Dem, der begår forbrydelserne? Eller begge dele? Hvad med de soldater, der bliver beordret af deres overordnede til at begå forbrydelser?**

HISTORIE

Filmen kan bruges som sidste led i et forløb om krigene i eks-Jugoslavien i 1990'erne. Desuden vil filmen kunne bruges i et længere forløb, der handler om kollektiv erindring, serbisk nationalisme og national selvforståelse. Såvel Milosevic som hans rådgivere i filmen har en selvforståelse, hvor Serbien anses for at være offeret og ikke bødlen. Historiske begivenheder som tabet af Solsortesletten til Osmannerne i 1389 og kroaternes massive overgreb på serberne under 2. Verdenskrig bliver brugt til at cementere denne serbiske selvforståelse.

Sidst kunne filmen i historie bruges i et tematisk forløb om tiden efter folkedrab, hvor Nürnberg-processerne stilles overfor ICTY (Den internationale Krigsforbryderdomstol for Jugoslavien). Se undervisningsbogen "Efter folkedrab" <http://www.folkedrab.dk/sw51109.asp>

Diskussionsspørgsmål

- **I Serbien er der store grupper i samfundet, der benægter, at Serbien har et særligt ansvar for forbrydelserne mod muslimerne i Bosnien. Hvordan tror du, en serbisk nationalist vil forholde sig til vidnernes udsagn?**
- **Hvordan kommer serbisk nationalisme til udtryk hos Milosevic?**
- **Hvilke begivenheder fra fortiden brugte de serbiske nationalister til at cementere deres nationale sammenhold?**
- **Hvordan adskiller Nürnberg-processerne sig fra ICTY? Kig fx på, hvor stor en rolle anklagen om folkedrab spiller i de to retsprocesser**

Link til kort biografi om Milosevic og hans brug af serbisk nationalisme <http://www.folkedrab.dk/sw59057.asp> og generelt om den voksende nationalisme på Balkan i 1980'erne <http://www.folkedrab.dk/sw51951.asp> (her ligger bl.a. Milosevic' berømte tale på Kosovo Polje i 1989 og et uddrag af det serbiske memorandum fra 1986).

AT-FORLØB

Filmen kan lægge op til et AT-forløb med samfundsfag, historie og billedkunst, der handler om serbisk nationalisme. Grundspørgsmålene kan være: Hvad er nationalisme? Hvornår bliver nationalisme en "farlig forestilling"? Hvilke behov tilfredsstillede 90'ernes serbiske nationalisme? Hvilke konsekvenser kan ekstrem nationalisme have? Man kan her få en del teori fra international politik og nationalisme-forskning i spil.

I billedkunst kan man komme omkring, hvordan kunsten kan bruges til at opbygge nationale forestillinger og forestillinger om fjenden (propaganda). Se bl.a. en artikel, der beskriver, hvordan en ung serbisk kvinde bruger kunsten til at bearbejde en serbisk nationsforståelse, som hun ikke kan forholde sig til: <http://www.folkedrab.dk/sw67269.asp>

og flere andre artikler her:
<http://www.folkedrab.dk/sw67267.asp>

Se desuden kapitlet om billedkunst i bogen "Efter folkedrab":
<http://www.folkedrab.dk/sw51109.asp>

